

НОМІНАТИВНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ РОБОТА ТА ЇХ ЧАСТИНОМОВНА КЛАСИФІКАЦІЯ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

О.М. Благодарна

У статті наведено опис номінативних засобів вербалізації концепту РОБОТА та їх частиномовна класифікація на основі інтеграції даних англомовних лексикографічних джерел. Для цього усі засоби вербалізації концепту РОБОТА поділено на класичні (слова) та некласичні (вільні словосполучення, фразеологічні словосполучення із зв'язаним значенням та ідіоми) номінації. Встановлено, що у відповідності до свого значення та типових функцій у висловленні усі засоби вербалізації концепту РОБОТА розподіляються у наступні категорії: субстантивна, ад'єктивна, дієслівна та адвербіальна.

Метою цієї статті є опис номінативних засобів вербалізації концепту РОБОТА шляхом аналізу даних англомовних лексикографічних джерел, а також аналіз частиномовної класифікації номінативних засобів вербалізації цього концепту. Актуальність дослідження обумовлена тим, що концепт роботи має антропоцентричну природу та належить до фундаментальних ментальних уявлень, які категоризують та концептуалізують соціокультурну дійсність.

Незважаючи на зростаючий інтерес лінгвістів до лінгвокультурних концептів, осмисленню яких присвячені праці С.Г. Воркачова, В.І. Карасика, В.А. Маслової, Г.Г. Слишкіна, Ю.С. Степанова та інших, концепт РОБОТА, ще не був предметом комплексного лінгвокогнітивного аналізу на базі англомовного матеріалу. Група лінгвістів, серед яких Т.В. Гоннова [1], Г.В. Токарев [2], Л.А. Іванова та Л.А. Самохіна [3], вивчали вербалізацію концепту «труд» на матеріалі російської мови; Л.Б. Савенкова [4] з'ясовувала особливості його вербалізації російськими пареміями; О.В. Кормакова [5] проводила порівняльний аналіз німецькомовних та російськомовних засобів його вербалізації; Н.В. Феоктистова та О.Н. Єрмолаєва [6] здійснювали порівняльний аналіз англійських, німецьких та російських фразеологізмів із значенням 'труд, робота'.

Концепт може бути представленим у мові готовими лексемами та фразеологізмами, вільними словосполученнями, структурними та позиційними схемами речень (синтаксичні концепти), текстами та сукупностями текстів [7, 38]. Але найчастіше представництво концепту у мові приписується слову [8, 77-79; 9, 543-640; 10, 84-85]. Саме слово одержує статус імені концепту – мовного знаку, що найбільш повно та адекватно відбиває його зміст. Однак, зрозуміло, що слово не може передати усі ознаки концепту, воно передає лише кілька ознак, що мають безпосереднє значення для конкретного повідомлення. Увесь концепт можна передати "сукупністю мовних засобів, усім номінативним полем концепту, кожний з яких розкриває лише його частину" [11, 189-190]. План вираження концепту репрезентований цілим рядом мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму, а план змісту залучає спільні для усіх його мовних реалізацій семантичні ознаки, що 'скріплюють' лексико-семантичну парадигму та утворюють його понятійну або прототипічну основу [12, 37]. У нашому дослідженні номінативними одиницями вважаємо одиниці, що виконують номінативну функцію, тобто використовуються для називання виділених мовною свідомістю окремих фрагментів немовного континууму та відповідають 'баченню світу' лінгвокультурним соціумом [11, 57]. Сутність номінативної функції полягає у здатності відображувати не лише певний реальний об'єкт, але й узагальнений образ. Словесні знаки можуть функціонувати як назви предметів, що вони позначають, а також як назви понять про ці предмети [13, 8; 14, 20; 15], тобто номінативні одиниці вказують на об'єкт, а також позначають поняття про цей об'єкт, в якому закріплено

результати процесу раціонального пізнання дійсності, пов'язаного з абстрагуванням від реального об'єкту, його ознак, перетворенням їх в ідеальну сутність [16, 228].

У цьому зв'язку номінацію визначаємо як процес і результат надання імені, під час якого мовні елементи співвідносяться з об'єктами, що вони позначають [17, 237]. Як процес виділення й осмислення позначуваного предмета чи події, а також як результат цього процесу, номінація “постає одночасно як продукт класифікаційної діяльності людини в обраній царині знання чи суспільного досвіду і як продукт діяльності мовленнєвої, мовної” [13, 6]. Класичними номінативними одиницями є лексичні номінації, що “як форма існування концептів є відображенням об'єктивної реальності” [18, 31; 19; 20]. Крім слів, до номінативних одиниць залучають також словосполучення та фразеологізми, визначаючи їх як неklasичні номінації [11, 57].

Значення номінативних одиниць відображає не весь об'єкт в цілому, а лише невелику кількість ознак, властивостей об'єкта, або навіть одну з багатьох його властивостей. Значення як ментальна сутність об'єктивується різними за об'ємом фрагментами, що можуть відноситися до змістового ядра значення чи до периферії семантичних ознак, що оточують ядро [21]. Сучасні підручники з семантики визначають значення як « «зміст», що конвенціонально закріпленій за знаком у знаковій системі», а смисл – як «зміст», який індивідуальна чи колективна свідомість пов'язують з певним наявним феноменом у конкретному акті вживанні чи інтерпретації.

Робота є основою для існування людини та головним стержнем історії суспільства; як і природа вона є витокom усіх багатств та цінностей людської культури. Окрім цього, робота є основою існування будь-якого суспільства у тому сенсі, що усі суспільні відносини, і по-перше економічні відносини, складаються у сфері роботи, або з приводу роботи та її результатів.

Схематично цінність роботи як засобу до здійснення життєвих планів та задоволенню інтересів особистості прямо пропорційна росту духовних та матеріальних потреб людини і обернено пропорційна можливості використовувати інші (нетрудові) засоби до їх задоволення. Також заслуговує на увагу функція праці як сфери ствердження особистості. Саме через неї з'являється тенденція перетворення праці у першу життєву необхідність, коли робота перетворюється на безпосередню ціль діяльності, можна сказати, самоціль, а усе інше виступає як засіб задоволення потреби у роботі, тобто засоби досягнення цієї мети.

Використовуючи одну з своїх базових категорій – *діяльність*, психологія розглядає працю людини саме як діяльність, що включена до системи суспільних відносин та не існує поза ними, сама сутність якої «визначається тими формами та засобами матеріального і духовного спілкування, які породжуються розвитком виробництва та не можуть бути реалізовані інакше, ніж у діяльності конкретних людей» [22, 83].

Загально визнаною є концепція діяльності О.М. Леонт'єва, що була названа «теорія діяльності» [23]. Діяльність розглядається О.М. Леонт'євим як система (а не сукупність реакцій), що включена до суспільних відносин, як процес, у якому проходить взаємний перехід між полюсами «суб'єкт – об'єкт». Суспільні умови життя людини задають мотиви та цілі його діяльності, її засоби та способи : «Суспільство виробляє діяльність індивідів, що його утворюють» [23, 83]. Основною її характеристикою є предметність. Психічне відображення предметного світу породжується тими процесами, за допомогою яких суб'єкт вступає у відносини з цим предметним світом, підкорюючись його властивостям, зв'язкам, відношенням. Предметність діяльності обумовлює предметний характер образів, потреб, емоцій та почуттів людини.

Таким чином, суб'єкт праці є діячем, що виконує соціально-цінну, результативну та доцільну діяльність, спрямовану на об'єкт. Функціональний зміст праці є тим специфічним фактором, від якого безпосередньо залежить ступінь впливу загальних соціальних умов на розвиток процесу перетворення роботи у першу потребу

особистості. Функціональний складник роботи є різноманітним : це професійний поділ праці на фізичну та інтелектуальну, просту та складну, монотонну та творчу, виконавчу та організаційну, з вузьким та широким діапазоном можливостей ініціативи, рівня відповідальності і т.д. Мотив та стимул постають зовнішні та внутрішні спонукання до діяльності, спрямованої на досягнення певного результату або мети (матеріальних або нематеріальних сутностей).

Отримані психолого-соціологічні дані свідчать про те, що для інтерпретації значення мовних одиниць, які репрезентують концепт РОБОТА у сучасному англomовному дискурсі, релевантними є такі домени, взаємопов'язані складними ієрархічними стосунками: ЛЮДИНА; ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ; ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ (розумові чи фізичні зусилля, спрямовані на досягнення мети / продукту / результату); СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ (законодавчо регульована / законодавчо не регульована); УЧАСНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ (суб'єкти, об'єкти та бенефіціанти трудової діяльності); МОТИВ / СТИМУЛ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА РОБОТИ (актуальна потреба задовольнити свої потреби у самовираженні, отриманні матеріальної винагороди, одержання досвіду та інш.); РЕЗУЛЬТАТ / ПРОДУКТ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА РОБОТИ (матеріальні та нематеріальні блага); ЗАСОБИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА РОБОТИ (свідомий вибір та використання доцільних засобів, напр. інструментів, технологій, методів і т.д.).

Система вербалізованих понятійних категорій як розгорнутий комплекс ознак, що є необхідними для об'єктивації предметної сутності, ілюструє сформульоване Ю.С. Степановим положення про існування трьох основних функцій мови: номінації – привласнення імені об'єкту, предикації – встановлення зв'язків між предметом та його ознакою, локації – фіксації названого у просторі та часі відповідно до самого мовця (суб'єкта). Первинний апарат локації створено комплексом «я-тут-зараз». Відношення «я-тут-зараз» з точки зору мовлення переносяться на будь-яку іншу ситуацію, і у цьому випадку відносини стають «він-там-тоді» [24, 36]. Таким чином, предметноцентричний фрейм може використовуватись при аналізі лексичного матеріалу. Варто зазначити, що у лексиці ця модель обумовлює спосіб поєднання семантичних компонентів значення.

Ментальний образ предмету (ейдос), що поступово розгортається у своєму бутті (логос), є саме «текст», у якому образ предмету змінюється за якостями та характеристиками, але при цьому залишається єдиним як ідея. Предикати пропозицій, що співвідносяться з предметом або безпосередньо, або опосередковано, належать до трьох зон предметної рефлексії : об'єктної, що представляє самототожне буття предмета (предикати першого порядку), суб'єкт-об'єктної, що представляє предмет через його співбуття з суб'єктом-спостерігачем (предикати другого порядку), і суб'єктної, що представляє предмет через його оцінку спостерігачем (предикати третього порядку). У предикатах відображається порядок нарощування інформації про об'єкт у відповідності до міри його вивчення. Одержання цієї інформації є, по суті, відповіддю на традиційні частиномовні питання : ХТО/ЩО?, ЯКИЙ?, СКІЛЬКИ?, ЩО РОБИТЬ (ЯК ІСНУЄ)?, ДЕ (ІСНУЄ)?, ЯК (ІСНУЄ)?, КОЛИ (ІСНУЄ)? ЯК (ОЦІНЮЄТЬСЯ)? [25, 21]. Відповідь на кожне з таких запитань можна розташувати у вузлах вербальної структури. Згодом ці вербальні структури можна використати для аналізу концептуальних схем, які відображають базові категорії мислення. Для побудови схеми використовується п'ять базових фреймів, що мають свої модифікації. Це: предметний фрейм – одна й та сама сутність (ДЕХТО або ДЕЩО) характеризується за своїми кількісними, якісними, локативними та темпоральними ознаками; таксономічний фрейм – представляє відношення категоризації, коли ДЕЩО-вид є ДЕЩО род (або роль) ; позесивний фрейм – демонструє вітальний зв'язок ДЕЩО-володар має ДЕЩО-володіння; акціональний фрейм – декілька предметів, що є учасниками події, отримують аргументні ролі; компаративний фрейм – формується зв'язками тотожності, схожості

та подібності, коли ДЕЩО-референт є ДЕЩО-корелят. Будь-який з останніх чотирьох фреймів може бути розгорнутий у предметний фрейм [21].

Уявлення про РОБОТУ може бути структурованим на підґрунті акціонального фрейму [ХТОСЬ/ЩОСЬ діє (докладає фізичні/ментальні зусилля) задля РЕЗУЛЬТАТУ (створення матеріального/нематеріального продукту)]. Акціональний фрейм, у свою чергу, входить до предметноцентричного фрейму [РОБОТА (стілки / там / такої / тоді / тому що) Є (так)], до якого також входить позитивна та негативні оцінка.

Засоби вербалізації концепту РОБОТА в англомовному дискурсі залучають класичні (слова) та некласичні (вільні, фразеологічні словосполучення із зв'язаним значенням та ідіоми) номінації, що передають культурно специфічне уявлення про робочий процес в мовній свідомості британського лінгвокультурного соціуму. Класичні лексичні засоби вербалізації концепту РОБОТА поділяємо на дескриптивно та прагматично орієнтовані (терміни В.М. Телії [11]).

Класичні номінативні засоби. До групи дескриптивно орієнтованих лексичних одиниць потрапили ті, структура значення яких містить лише денотативний блок, що забезпечує продуцентів/інтерпретаторів дискурсу інформацією про типовий образ (прототип), співвіднесений з іменем референта [26, 128]. Денотат розуміємо за В.М. Телією як проміжну ланку між реалією і смислом: він, на відміну від референта, містить інформацію не про конкретний об'єкт, а про клас об'єктів, поданих відповідним ім'ям; ця інформація створює новий, не існуючий в позамовній дійсності, але існуючий у вигляді прототипу (типового образу) об'єкт, що репрезентує мінімізоване типізоване уявлення про властивості реалій, які є членами відповідного класу [11, 95]. Процедури співвіднесення типового образу з тим чи іншим знанням про його властивості розглядаємо як процедури референції [там само, 102-103].

Дескриптивно орієнтовані лексичні засоби вербалізації концепту РОБОТА, наряду з власне його ім'ям, номінацією *work*, охоплюють її синоніми (*accomplishment, achievement, business, craft, creation, duty, effort, employment, job, labour, occupation, office, performance, production, profession, trade*); їхні частиномовні похідні, що позначають різні складові робочого процесу (*workable, workability, workableness, workmanship, workless*, тощо); а також окремі номінації, що позначають суб'єктів та об'єктів роботи (*worker, jobber, employer, employee* тощо).

Прагматично орієнтованими називаємо лексичні одиниці, структура значення яких містить не лише денотативний, а й конотативний блок. За допомогою конотативного блоку продуценти/інтерпретатори дискурсу виражають відношення (нав'язуване лінгвокультурним соціумом, що не обов'язково співпадає з його/її власним) до означуваного, репрезентованого денотативним блоком, тобто надають/отримують інформацію, яку називають конотативною [26, 117-118; 11, 106].

Конотацію розуміємо як будь-яку інформацію, що доповнює денотативний та граматичний зміст номінативної одиниці на підґрунті асоціативно-фонового (емпіричного, культурно-історичного, світоглядного тощо) знання/уявлення суб'єкта дискурсу лінгвокультури про властивості означуваного, що дозволяє йому/їй певним чином його оцінювати [11, 107].

Обов'язковим складником конотації є оцінка. Як відомо, структура оцінки охоплює суб'єкта, об'єкта, підставу, мотивування, а також характер оцінки пов'язаний з поняттям аксіологічної шкали. [27, 57]. «Вітик цінностей тим чи іншим чином пов'язан з людиною, бо цінності не належать зовнішньому світу. У протилежному випадку вони перестали б бути цінностями і склали б частину об'єктивного світу» [28, 175]. Оцінне значення обумовлено фактичними властивостями предмета в тій мірі, у якій воно ними мотивується. Мотив оцінки завжди має об'єктивний характер, але не знаходиться ні в каузальних, ні в логічних відношеннях з самою оцінкою. Між мотивом оцінки та самою оцінкою нема

прямого зв'язку. Двома основними елементами оцінної структури виступають суб'єкт і об'єкт оцінки [27, 6].

Оцінні предикати пов'язані не тільки з фактом мовця. Вони активно звернені до адресата мовлення. Деякі дослідники навіть вважають головним призначенням цінносних суджень у тому, щоб здійснювати вплив [29, 25]. Найважливішою особливістю оцінки є те, що в ній завжди присутній суб'єктивний фактор, що взаємодіє з об'єктивним. Суб'єктивний компонент передбачає позитивне чи негативне ставлення суб'єкта оцінки до її об'єкта, у той час як об'єктивний (дескриптивний, ознаковий) компонент оцінки орієнтується на власні якості предметів та явищ, на основі яких визначається оцінка.

При дослідженні оцінних структур мова йде як про ознаки предметів, що є їх власними ознаками (червоний, великий), так і про якості, що їм приписуються суб'єктом оцінки (чудовий, приємний). Перший ряд є дескриптивний, а другий – оцінний, або загальнооцінний. Частнооцінними вважаються дескриптивні ознаки, що включають оцінний компонент (талановитий, нахабний) [30, 28].

Для визначення типу частнооцінного значення у нашій роботі використовуємо класифікацію Н. Д. Арутюнової, що базується на класифікації типів оцінки Х. фон Врита [31, 133; 32, 59] Згідно класифікації з практичною діяльністю людини пов'язані раціоналістичні оцінки. Вони включають: 1) утилітарні: *корисний, шкідливий*, 2) нормативні: *вірний, нормальний, здоровий*, 3) телеологічні: *ефективний, успішний, невдалий*.

Характер оцінки визначений її якісною (добре/погано/байдуже) чи кількісною (більше/менше норми) орієнтованістю [33, 24; 11, 109]. Аксіологічну шкалу оцінки подають у вигляді різних моделей [див. 43, 33]. В нашому дослідженні використана модель, яка розташовує оцінку посередині шкали, де норма підпадає під нульову оцінку, що виражає індиферентне ставлення суб'єкта до роботи.

Конкретно оцінні значення лексичних засобів вербалізації концепту РОБОТА переважно містять раціоналістичну оцінку *у межах норми :: понад норми*. Практично будь-яка номінація роботи може бути інтерпретована як така, що має оцінку ефективно, при чому це є нормою – робота спрямована на успішне досягнення поставленої мети шляхом виконання певного типу діяльності. Негативна оцінка роботи пов'язана, як правило, з необхідністю докладати надмірні зусилля для досягнення попередньо визначеного результату. Наприклад, субстантивні номінації *travail, toil, drudgery* містять вказівку саме на те, що виконання роботи є неприємним та виснажливим, оскільки вимагає докладання надзвичайних зусиль; у той же час номінація *calling* вказує на природну схильність та хист діяча до своєї роботи. На думку В.І. Карасика [35, 198-199], в англійській лінгвокультурі засуджується погана мотивація до діяльності та ідея невмілої праці (не схвалюються дилетанти і шарлатани, що беруться за роботу, не маючи необхідних навичок та вмінь). Відповідно, підкреслюється низька результативність роботи. Ефективна робота передбачає сконцентрованість на справі, що обумовлює позитивну оцінку цієї якості.

Некласичні номінативні засоби. Вільні словосполучення та фразеологізми становлять особливу форму вербалізації концептів: вони “заповнюють лакуни в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною (нових) сторін дійсності, і в багатьох випадках є єдиним позначенням предметів, властивостей, процесів, станів, ситуацій” [36, 5].

У нашому дослідженні фразеологізмами вважаємо ідіоми та фразеологічні сполучення із зв'язаним значенням одного з компонентів. В.В. Виноградов виділяє фактор зв'язаності значення одного з компонентів фразеологічних словосполучень як такий, що відрізняє їх від вільних словосполучень та ідіом [37]. Вільні та фразеологічні словосполучення розглядаємо як лексико-синтаксичні параметричні сполучення опорного найменування, тобто стрижневого слова, що називає здатний

до референції складник предметно-референтної ситуації, та слова-параметризатора, що називає динамічну чи статичну ознаку референта.

Вільні словосполучення відрізняються від фразеологічних тим, що семантика їхнього параметризатора, на відміну від параметризатора фразеологізму, не визначається семантично стрижневим словом. Наприклад, опорне найменування *work* у структурі вільних словосполучень типу *to start / begin / finish / complete / continue work* тощо; *interesting / exhausting / day-to-day / dirty / rush work* тощо; може сполучатися практично з необмеженою кількістю параметризаторів, що ніяк не впливає на семантику останніх.

Опорне найменування фразеологічного словосполучення із зв'язаним значенням одного з компонентів, що виступає у 'вільному' значенні, зберігаючи свій денотат і референтну віднесеність, слугує номінативною базою для переосмислення параметризатора. Так, *work* у структурі фразеологічних словосполучень може визначати семантику параметризатора-дієслова (порівн.: *to make smth.* – *робити щось* та *to make short work* – *успішно виконати задану роботу*; *to be out of smth* – *знаходитися за межами чогось*; *to be out of work* – *не мати роботи, бути безробітним*) чи параметризатора-словосполучення, що складається з дієслова та іменника (порівн.: *to do a stitch* – *зробити стібок*; *not to do a stitch of work* – *лінитися, не працювати, сидіти склавши*).

Опорні найменування досліджуваних фразеологічних сполучень мають різний діапазон сполучуваності, від 'серійної' (порівн.: *to go to / to get to / to set to / to put to work* тощо) до одиничної (порівн.: *to work to death, to work one's fingers to bone, a good day's work* тощо).

Фразеологізми-ідіоми, на відміну від фразеологічних словосполучень із зв'язаним значенням одного з компонентів, є еквівалентними слову за способом вказування на об'єкт та співвіднесеними з певним денотатом (типовим представником категорії): жодна з ознак денотата ідіоми не зіставлена з денотатом окремого складника словосполучення. Наприклад, жодна з ознак денотата ідіоми *be riding high* (*успішно робити кар'єру*) не залучена ні до денотата *to ride* (букв. їздити верхи), ні до денотата *high* (букв. Верхній /я).

Таким чином, засоби вербалізації концепту РОБОТА залучають дескриптивно та прагматично орієнтовані лексичні номінації та їхні структурно-семантичні номінативні деривати – вільні словосполучення, фразеологічні словосполучення та ідіоми, – що відбивають різноманітні складники явища роботи у мовній свідомості британського лінгвокультурного соціуму.

У контексті когнітивно орієнтованої теорії номінації частина мови трактується як опосередкована, але, разом з тим, реальна й об'єктивна проекція в мову різних об'єктів дійсності, що нас оточують. Традиційна класифікація слів за частинами мови є закоріненою у позамовній дійсності [38]. Результатом усвідомлення найбільш значущих властивостей об'єкта у процесі пізнання дійсності є частини мови: об'єкт може усвідомлюватися як сукупність його властивостей, тому іменник вказує на відповідний комплекс ознак об'єкта; усвідомлення окремої сторони об'єкта відбито у прикметнику, який вказує на єдину, абстраговану від свого носія, відносно стійку та стабільну ознаку; аспект, що характеризує рух об'єкта, його процесуальні характеристики, позначається дієсловом [39].

У відповідності до їх значення та типових функцій у висловлюванні лексичні, лексико-синтаксичні та фразеологічні засоби вербалізації концепту РОБОТА поділяємо на субстантивні, ад'єктивні, дієслівні та адвербіальні. У досліджуваному дискурсі субстантивні номінації як власне феномен роботи в цілому, так і деякі складники явища роботи, а саме суб'єктів, об'єктів, їх дій та властивостей, мету, результат, ресурси, способи роботи. Опис таких одиниць зводиться до опису їхнього сигніфікативного значення – ядра лексичного значення. Іменник як найменування предмету (субстанції) протиставлений всім іншим частинам мови – прикметнику, прислівнику і дієслову як найменуванням ознаки предмета чи іншої ознаки [37, 437].

Субстантивні засоби вербалізації концепту РОБОТА залучають:

- лексичні дескриптивно та прагматично орієнтовані номінації, включно з іменем концепту РОБОТА та членами його синонімічного ряду, порівн.: *work, job, labour, toil, travail*, тощо;

- вільні словосполучення, що містять ім'я концепту РОБОТА або його синоніми у якості опорного найменування, порівн.: *hard work, lip and tongue work, early work, creative work, Civil Defence work, good work, male/female/girl work, easy job, lifetime labour* тощо;

- фразеологічні словосполучення із зв'язаним значенням одного з компонентів, що містять ім'я концепту РОБОТА або його синоніми у якості опорного найменування, порівн.: *to have one's work cut out, to make short work of smth., to make sure work with somth., to be all in one day's work*, тощо;

- ідіоми, порівн.: *a tall order, the top brass, bits and pieces*, тощо.

Ад'єктивні номінації спираються на категорію ознаковості, яка формується в процесі усвідомлення того, що цілісний предмет має свої власні атрибути. Поняття ознаки співвіднесене з "індивідуальною характеристикою, яка притаманна певному означуваному на відміну від інших предметів цієї ж понятійної категорії, і у той же час такої, що нагадує людині інший знайомий їй предмет чи явище" [40, 101]. Таким чином, ад'єктивні номінації репрезентують сутності, що є не окремими трьохвимірними об'єктами, а окремими ознаками цих об'єктів [38, 258-265].

Досліджувані ад'єктивні номінації позначають властивості об'єктів, що характеризують їх як такі, що мають відношення до предметно-референтного явища роботи, описуючи якогось з його учасників. Ад'єктивні засоби вербалізації концепту РОБОТА залучають:

- лексичні деривати, утворені шляхом афіксації (суфіксації) від субстантивних лексичних номінацій, порівн.: *workmanlike, workable, work-shy, working, worked up*, тощо;

- ідіоми, порівн.: *holding the bag, bending over backwards* тощо.

Дієслівні номінації теж позначають ознаки об'єктів, але, на відміну від ад'єктивних номінацій, що передають стабільні, постійні ознаки, незалежні від волі людини, вони пов'язані з ознаками руху, дії, залежними від її волі: "бути статичним нормально для класу прикметників, але незвично для дієслів; бути активним нормально для дієслів, але незвично для прикметників" [41, 56]. Дієслова спираються на категорію процесуальності. Поняття процесуальності залучає як процес і дію, так і стан [42, 12-15; 38, 275-276]. Основна особливість дієслівних номінацій полягає в їхній релятивності: дієслово завжди фіксує відносини між принаймні двома об'єктами, а саме кимось/чимось, що виконує дію, та кимось/чимось, на кого спрямована ця дія. У дієслові "обов'язково наявна дія, а частіше всього також діючі особи та обставини" [43, 117]. Дієслівні засоби вербалізації концепту РОБОТА залучають:

- лексичні деривати, утворені шляхом конверсії від субстантивних лексичних номінацій, порівн.: *to work, to produce, to toil*, тощо;

- вільні словосполучення, що містять ім'я концепту РОБОТА або його синоніми у якості опорного найменування, порівн.: *to work hard, to work overtime, to work day and night, to work together*, тощо;

- фразеологічні словосполучення із зв'язаним значенням одного з компонентів, що містять субстантивні лексичні номінації у якості опорного найменування, порівн.: *to work like a horse (a slave), to work out one's own salvation*, тощо;

- ідіоми, порівн.: *to go a long way, to clear up loose ends, to have too many irons in the fire* тощо.

Адвербіальні номінації, на відміну від дієслівних, що описують процесуальні ознаки, описують ознаки непроцесуальні. Крім того, на відміну від дієслівних, адвербіальні номінації не можуть будувати предикат, одночасно вказуючи на

наявність зв'язку між предметами та називаючи й конкретизуючи цей зв'язок [Кубрякова, 1978 -111; Кубрякова, 1997 - 195]. З іншого боку, адвербіальні номінації відрізняються й від ад'єктивних, оскільки описують ознаки непередметних сутностей.

Досліджувані адвербіальні номінації позначають непроцесуальні ознаки сутностей, що характеризують їх як такі, що мають відношення до предметно-референтного явища роботи. Адвербіальні засоби вербалізації концепту РОБОТА залучають:

- лексичні деривати, утворені шляхом афіксації (суфіксації) від субстантивних лексичних номінацій, порівн.: workmanly, productively, workably; workingly, workwise, тощо;
- фразеологічні словосполучення, порівн.: in one day's work, on the trot тощо.

ВИСНОВКИ

Таким чином, частиномовні категорії засобів вербалізації концепту РОБОТА залучають субстантивні, дієслівні, ад'єктивні та адвербіальні номінації, репрезентовані лексемами та їхніми структурно-семантичними дериватами – вільними словосполученнями, фразеологічними словосполученнями та ідіомами.

Перспективне завдання нашої лінгвістичної розвідки полягає в здійсненні комплексного когнітивно-дискурсивного аналізу функціонування концепту «робота» в англомовному художньому дискурсі, що й визначає новизну дослідження. Аналіз, проведений у даній статті, є однією із необхідних передумов успішного розв'язання поставленого завдання.

SUMMARY

The article gives an overview over the nominative means of verbalization for the concept WORK as well as their parts of speech classification on the basis of English lexical and graphic sources data. To do that all means of verbalization for the concept WORK are divided into classical (words) and non-classical nominations (free word combinations, phraseological word combinations with linked meaning and idioms). It is declared that in conformity with its meaning and typical functions all means of verbalization for the concept WORK are divided into the following categories: substantive, adjective, verbal and adverbial.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гоннова Т.В. Отношение к труду в русской культуре // Языковая личность: проблемы обозначения и понимания. – Волгоград: Перемена, 1997. – С. 42-43.
2. Токарев Г.В. Особенности лексической репрезентации концепта “труд” // Лингвистические парадигмы: традиции и новации: Материалы междунар. симпозиума. – Волгоград: Перемена. - 2000. – С. 192-201.
3. Иванова Л.А., Самохина Л.А. Концепт «труд» в русской языковой картине мира // Язык и межкультурные коммуникации: Материалы междунар. конф. – Уфа: Изд-во Башк. гос. пед. ун-та.– 2002. – С. 89-90.
4. Савенкова Л.Б. Русские паремии как функционирующая система: Автореф. дис... д-ра. филол. наук: 10. 02.01/ Ростов. гос. ун-т. – Ростов-на-Дону, 2002. – 27 с.
5. Кормакова Е.В. Концепт ‘труд’ в немецкой и русской лингвокультурах // Проблемы современной лингвистики. – Волгоград: Колледж, 1999. – С. 15-19.
6. Феоктистова Н.В., Ермолаева Е.Н. Сопоставительный анализ фразеологических единиц английского, немецкого и русского языков с однотипным сигнификативным значением “труд, работа” // Вестник Иркут. гос. лингв. ун-та. Сер. “Лингвистика”. – ИГЛУ, 2000. – Вып. 3. – С. 75-80.
7. Попова З.Д., Стернин И.А. Очерки по когнитивной лингвистике. – Воронеж: Истоки, 2003. – 191 с.
8. Вежицкая А. Речевые жанры // Жанры речи. - Саратов: Колледж, 1997. – С.99-111.
9. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. -М.: Школа «Яз. рус. культурь», 1998. – 896 с.
10. Нерознак В.П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма // Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков.– Омск: Изд-во Омск. гос. пед. ун-та, 1998.– С. 80-85.
11. Воркачѳ С.Г. Счастье как лингвокультурный концепт. – Москва: Гнозис, 2004. – 236 с.
12. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
13. Кубрякова Е.С. Части речи в ономаσιологическом освещении. – М.: Высш. школа, 1978. – 115 с.
14. Куайн У.О. Слово и объект: Пер. с англ. – М.: Праксис, 2000. – 385 с.

15. Уфимцева А.А., Азмаурова Э.С., Кубрякова Е.С., Телия В.Н. Лингвистическая сущность и аспекты номинации // Языковая номинация. Общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – С. 7-99.
16. Мадоян В.В. Вопросы лексикологии и грамматики. – М.: РАН Ин-т рус. языка, 2000. – 82 с.
17. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций // Языковая номинация. Общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – С. 230-293.
18. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1986. – 295 с.
19. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Загальні питання мовознавства. Фонетика і графіка. Лексика і фразеологія. Граматика. Мовна типологія: Підруч. для студ. філол. спец. вищ. закл. освіти. – К.: Академія, 2000. – 367 с.
20. Никитин М.В. Знак – Значение – Язык: Учеб. пособие.– СПб.: Изд-во Рос. гос. пед. ун-та, 2001. – 226 с.
21. Жаботинская С.А. Теория номинации: когнитивный ракурс // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2003. – № 478. – С. 145-164.
22. Введение в эргономику / Под ред. В.П. Зинченко. М.: Сов. радио, 1974. – С. 83-85.
23. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: Политиздат, 1975. – 160с.
24. Степанов Ю.С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип причинности // Язык и наука конца XX века. – М.: Рос. гуманитар. ун-т, 1995. – С. 35-73.
25. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісник Черкаського університету.– 1999.– Вип. 11. – С. 12-25.
26. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі. – Харків: Константа, 2004. – 292 с.
27. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. – М.: Наука, 1988. – 341 с.
28. Searle J.R. Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts. - L. etc., 1979. – P. 175.
29. Stevenson Ch. L. Ethics and Language. - New Haven, 1985. – P. 25.
30. Вольф Е.Н. Функциональная семантика оценки. – М.: Наука, 1985. – 228с.
31. Wright G.H. von The varieties of goodness. - L., 1963. – P. 133.
32. Арутюнова Н.Д. Об объекте общей оценки. – Вопросы языкознания, 1984. - №3. - С. 15-43.
33. Ивин А.А. Основания логики оценок. – М.: Изд-во Моск. гос. ун-та, 1976. – 230 с.
34. Бессонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти. – Донецьк: Вид-во Донецьк. нац. у-ту, 2002. – 362с.
35. Карасик В.И. Языковой круг: Личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
36. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1986. – 336 с.
37. Виноградов В.В. Исследования по русской грамматике. Избр. тр. – М.: Наука, 1975. – 559 с.
38. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения.– М.: РАН, Институт языкознания, 1997.– 327 с.
39. Басилая Н.А. Категория признаковости в языке. – Тбилиси: Изд-во Тбил. ун-та, 1988. – 303 с.
40. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений. Семантика производного слова. – М.: Наука, 1981. – 200 с.
41. Lyons J. Natural language and universal grammar. – Cambridge: CUP, 1991. – Vol. 1: Essays in linguistic theory. – 316 p.
42. Бульгина Т.В. К построению типологии предикатов в русском языке // Семантические типы предикатов. - М.: Наука, 1982. – С. 7-85.
43. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Пер. с фр. – М.: Прогресс, 1988. – 653 с.

Надійшла до редакції 18 вересня 2007 р.